

TOEGANKELIJKE TOOLS ONTWIKKELEN IN SAMENSpraak MET VAKDOCENTEN KLEUTERONDERWIJS

Marleen Ost en Hanne De Coninck werken als lector Nederlands aan hogeschool Vives, campus Brugge. Ze geven er les in de opleidingen Bachelor in het Onderwijs: Kleuteronderwijs en Lager Onderwijs en hebben tien jaar ervaring als coördinator taalbeleid van hun opleidingen.

Tot zes jaar geleden bestond de taalondersteuning in de opleiding Bachelor in het Onderwijs: Kleuteronderwijs uit losstaande initiatieven. Docenten en het werkveld toonden echter aan dat de nood aan een structureel taalbeleid zich opdrong. In de taalvaardigheidslessen – enkel ingericht in de eerste fase – bleek namelijk dat de taalvaardigheid van instromende studenten zowel mondeling als schriftelijk niet het vereiste niveau behaalde. Op de eerste plaats werd een tekort aan mondelinge taalvaardigheid vastgesteld na een screening door de taaldocenten. De meeste studenten spreken thuis en onder elkaar dialect of tussentaal. Bijgevolg zijn er weinig oefenkansen, waardoor het moeilijker is het Standaardnederlands onder de knie te krijgen en in de opleiding consequent te gebruiken. Ook uitstromende studenten krijgen nog vaak een opmerking voor mondeling taalgebruik op hun eindrapport voor stage. Daarenboven blijkt het schriftelijk taalgebruik ontoereikend. Dat wordt onder andere getoetst in de niet-bindende instaptoets van de Vlaamse Overheid. Het valt op dat studenten nog vaak taal(zorg)fouten maken in e-mails, examens, stagedocumenten en allerlei werkstukken. Ook zinsbouw en een juiste registerkeuze zijn problematisch. De studenten gebruiken bijvoorbeeld vaak spreektaal als ze schrijven.

Met een structureel taalbeleid wil de opleiding werken aan een kwalitatievere uitstroom, zowel qua leerresultaten als zelfontplooiing. Afgestudeerden moeten vlot en correct kunnen communiceren met collega's, docenten, externe partners, (anderstalige) ouders, directies en vooral met de kleuters. De zelfontplooiing uit zich in de zin dat taal een eerste stap is om een venster op de wereld

Met een structureel taalbeleid wil de opleiding werken aan een kwalitatievere uitstroom, zowel qua leerresultaten als zelfontplooiing.

te krijgen. Zo kunnen afgestudeerden in de klaspraktijk bijvoorbeeld laaggeletterde kleuters de kans geven tot een betere geletterdheid.

Dit structureel taalbeleid wordt uitgerold en geïmplementeerd door een werkgroep, bestaande uit taal- en niet-taaldocenten uit diverse leerdomeinen en opleidingsfasen, om zo een brede kijk op taal en op de opleidingscontext te houden. De werkgroep stelt doelen en acties op en dat op student-, docent- en beleidsniveau. Om de doelen te kunnen bepalen, gaan de werkgroepleden te rade bij collega's, mentoren en directies uit het werkveld, studenten, de onderwijscoach, de onderwijsondersteunende dienst en het management. Ze baseren zich op de resultaten van verschillende enquêtes die het taalbeleid evalueren, ingevuld door alle geledingen. Op basis van die gegevens kan de werkgroep nieuwe actiepunten opstellen en de *good practices* en tools verfijnen. Bovendien geven de enquêtes en bijhorende acties de studenten en docenten het gevoel dat ze gehoord worden, wat een essentiële voorwaarde is om een taalbeleid te doen slagen.

De succesfactor van die doelen en acties staat of valt met de medewerking van alle docenten. De werkgroep gaat er dan ook van uit dat elke docent een taaldocent moet zijn. Daarom wordt er een duidelijke lijn getrokken in de wijze waarop de verschillende leden van het team over taal, taalonderwijs en taal in onderwijs denken om zo hun handelen op dat vlak op elkaar af te stemmen. Als iedereen op een andere manier omgaat met spelfouten of anders reageert op mondelinge presentaties, foute e-mails enzovoort, is het voor de studenten niet meer duidelijk wat de normen en verwachtingen zijn.

Die normen en verwachtingen worden duidelijk gemaakt, onder andere door wekelijkse taaltips (zie: *good practice 1*). Ook zijn alle docenten overeengekomen dat studenten tijdens de examens het Groene Boekje mogen hanteren (zie: *good practice 2*). Niet enkel onduidelijke verwachtingen, maar ook een verschillende evaluatie-aanpak van docenten kan leren belemmeren. Daarom ontwikkelde de werkgroep een leidraad voor docenten om het schriftelijk en mondeling taalgebruik van studenten beter te evalueren en te begeleiden (zie: *good practice 3*).

Om van elke docent een taaldocent te maken streeft de werkgroep ernaar dat elke docent in de dagelijkse praktijk zo bewust, efficiënt en effectief mogelijk met taal probeert om te gaan. Dat realiseerde de werkgroep onder andere met een checklist voor docenten om duidelijke examenvragen op te stellen (zie: *good practice 4*).

Good practice 1: Taaltips

Aanpak en proces

Ondanks de lessen ‘Taalvaardigheden’ bleven studenten veel fouten maken tegen zowel mondeling als schriftelijk taalgebruik. De werkgroep zocht naar een zichtbaar, concreet en vooral ludiek alternatief voor een schrijfkader of een woordenboek. Zo ontstond het idee van de wekelijkse taaltips. De tips gaan over uiteenlopende taalkwesties zoals de uitspraak van klinkers, woordenschatverrijking bij (anderstalige) kleuters, correct taalgebruik, tips voor de lees- en schrijfhoek op stage en een leuke app.

Alle docenten worden betrokken bij proces én uitvoering zodat het signaal opleidingsbreed weerklinkt. Daarnaast wordt er met visuele ondersteuning gewerkt om enerzijds de aandacht te trekken en er anderzijds voor te zorgen dat de tip blijft hangen.

De taalcollega’s bedenken meestal het thema van de taaltip waarvoor ze inspiratie halen uit examens, taken, lessen en bijgehouden lijstjes van niet-taalcollega’s. De niet-taalcollega’s zijn om de beurt verantwoordelijk voor de uitwerking en de verspreiding: mondeling tijdens de lessen, tijdens een stagebezoek, als feedback op taken én via de digitale leeromgeving. Door die beurtrol in een groot team voelt geen enkele docent dat aan als extra werk.

Daarnaast worden de taaltips verwerkt in het taalgroeidossier van de student. Dat dossier houdt alle oefenkansen, evaluaties, stage-ervaringen en persoonlijke begeleiding bij doorheen de opleiding. Studenten nemen in hun dossier op welke taaltips ze al hebben kunnen toepassen, wanneer en waarom.

Succesfactoren

De grootste succesfactor hangt samen met het uitgangspunt van het taalbeleid: alle docenten zijn betrokken en wijzen studenten op de taaltips. Een mooi neveneffect is dat docenten hun eigen taalgebruik eveneens kunnen optimaliseren. Elke docent is dus bewust bezig met het taalgebruik van zowel de student als van zichzelf.

Doordat de taaltips erg zichtbaar zijn, worden alle studenten én docenten bereikt. De verantwoordelijke collega zorgt er namelijk voor dat de taaltip niet enkel in de leslokalen, maar ook aan de deur van de docentenkamer hangt. Zo worden ook docenten uit andere opleidingen bereikt, meer nog, ze zijn zelfs vragende partij. De humoristische insteek zorgt er mee voor dat de taaltips beter blijven hangen. Docenten kunnen studenten op een fijnere manier dan in een syllabus doen herinneren aan specifieke fouten (bv. “Weet je nog, die taaltip met de foto van mevrouw X?”).

Lessons learned

Via allerlei kanalen en van docent tot directie worden studenten herinnerd aan de wekelijkse taaltip. Het blijvend zichtbaar maken blijft echter een aandachtspunt. Om te vermijden dat studenten in hun veelheid aan mails een bericht met als titel ‘taaltip’ meteen zouden verwijderen zonder te lezen, opteerde de werkgroep ervoor om de eerste jaren te zorgen voor een titel die de aandacht beter trekt. Bijvoorbeeld: ‘erg interessante tip voor op stage’ of ‘zeker niet vergeten’ of ‘leuk filmpje als je van kleuters houdt’. Deze gedachtegang bleek echter fout. Studenten vonden dit net heel verwarrend of klikten mails met deze titels zelfs niet open. Na enkele jaren werd er dus bewust voor gekozen om als titel ‘taaltip’ te kiezen, zelfs met een nummer erbij. Studenten gaven aan dat ze er dan zeker van waren geen enkele tip gemist te hebben. Bovendien was het gemakkelijker om als student én docent te verwijzen naar een eerdere taaltip of om hem opnieuw op te zoeken.

Een bijkomend probleem stelt zich in het zoeken naar thema’s: het bleek – vooral voor de taaldocenten – erg arbeidsintensief elke week een andere taaltip te bedenken. Ook is het niet evident elke taalfout even gemakkelijk in een bevattelijke, visuele of ludieke taaltip uit te leggen. Bovendien bleken de studenten toch nog steeds dezelfde fouten te maken. Daarom worden de taaltips nu tweewekelijks verspreid en de taaltips die veelvoorkomende fouten aanhaal-

den (bv. die/dat, de/het, akkoord zijn/gaan, welke dag zijn we/is het vandaag?) worden elk jaar herhaald. Deze aanpassing heeft een positief effect op de werkdruk van de (taal)docent én het taalgebruik van de student.

Good practice 2: gebruik Groene Boekje

Voor afstuderende bachelors in het Kleuteronderwijs is ook spelling van belang. Studenten moeten in staat zijn zonder spelfouten te schrijven, een competentie die getoetst wordt in het examen Taalvaardigheden. Maar ook buiten de taal-examens maken studenten spelfouten, waar menig docent zich aan ergert (“Dat ze het dan toch minstens eens opzoeken”). Daarom besloot de werkgroep dat alle studenten gedurende de hele opleiding de Woordenlijst van de Nederlandse Taal mogen raadplegen tijdens alle schriftelijke examens.

Het gebruik van het Groene Boekje leert de studenten de juiste attitude aan om iets op te zoeken, waardoor ze zelfredzamer worden.

Idealiter kunnen studenten de Woordenlijst digitaal raadplegen: zo weten ze dat die versie bestaat, en kunnen ze hem ook gebruiken wanneer ze thuis schrijftaken maken. Tijdens schriftelijke examens is dit omwille van de mogelijkheid tot spieken uiteraard niet toegestaan. Dan kan de papieren versie een oplossing bieden.

Aanvankelijk reageerden sommige docenten terughoudend. Die weerstand verdween doordat de werkgroep kon aantonen dat taal op zich niet het te evalueren doel is bij niet-taalexamens. Een bijkomend argument was het belang van zelfredzaamheid: het gebruik van het Groene Boekje leert de studenten de juiste attitude aan om iets op te zoeken, waardoor ze zelfredzamer worden.

Good practice 3: leidraad voor schriftelijk en mondeling taalgebruik

Aanpak en proces

De opleiding is professioneel gericht. De studenten lopen dus vaak stage in diverse kleuterklassen en -scholen. Hierdoor was het – zoals uit de enquête

bleek – voor alle docenten belangrijk de taal van de studenten op een uniforme, correcte manier te beoordelen. Zij scoren namelijk de rubrieken ‘schriftelijke taalvaardigheid’ en ‘mondelinge taalvaardigheid’ in het stage-evaluatieformulier als volgt: een taalvaardigheidsaspect is een knelpunt (absoluut onvoldoende), een werkpunt (onvoldoende), een voldoende of een kwaliteit (opvallend goed).

Het verschil tussen een werkpunt en een voldoende zorgde bij niet-taalcollega’s echter voor twijfel. Daarom besloot de werkgroep een leidraad in te voeren om docenten en mentoren bij het beoordelen van het schriftelijk en mondeling taalgebruik tijdens stagebezoeken op dezelfde lijn te krijgen. De leidraad voor de beoordeling van het *mondelinge taalgebruik* werd opgesteld door de taaldocenten, in samenspraak met collega’s, de werkgroep taalbeleid en het werkveld, en top-down opgelegd. Ze wordt nu gebruikt door alle studenten, docenten en mentoren op stage. Voor de beoordeling van het *schriftelijk taalgebruik* werkte de werkgroep bottom-up. Tijdens een opleidingsvergadering voor docenten werden de aanwezigen in groepen van vier verdeeld. Ze moesten acht korte stukjes van studenten scoren en die score verantwoorden (zie bijlage). De scores zijn die van de stage-evaluatieformulieren: knelpunt, werkpunt, voldoende of kwaliteit. Na een plenaire discussie onder leiding van de taaldocenten bereikten de aanwezigen een consensus. Die scores werden gelinkt aan een door de taaldocenten vooraf opgestelde checklist, en beide werden nog aangepast. De uiteindelijke checklist met bijhorende verantwoording van de scores vormen de leidraad.

Succesfactoren

De bottom-upbenadering om de leidraad voor schriftelijk taalgebruik op te stellen bleek een belangrijke succesfactor. Docenten waren vragende partij om de leidraad op te stellen en werden ook betrokken bij het ontwerp ervan. De werkgroep heeft geen enkele weerstand ondervonden bij het voorstellen en/of invoeren van de leidraad. Collega’s gaven al meermaals aan dat het nu duidelijker en eenvoudiger is voor hen om onder andere voorbereidend werk, reflecties, stagemappen, enzovoort te beoordelen. Meer nog, sommige docenten gebruiken de leidraad ook bij het corrigeren van examens en opdrachten. Dat versterkt het vertrouwen in de leidraden.

De leidraden zijn zowel online, op het digitaal leerplatform, als offline beschikbaar in de hele opleiding. Elke stagebegeleider (die digitaal het taalgroeidossier bijhoudt van de student) kan eveneens met één muisklik vanuit het taalgroei-

De bottom-upbenadering om de leidraad voor schriftelijk taalgebruik op te stellen bleek een belangrijke succesfactor.

dossier aan de leidraad. Daarnaast moeten studenten de leidraden gelamineerd vooraan in hun stagemap hebben zitten. Zo weet de student goed waar de norm ligt en hoeft de docent tijdens een stagebezoek geen stapels leidraden mee te nemen. Niet enkel de student ondervindt een meerwaarde van de leidraden, ook de stagementoren weten zo beter waar de opleiding de norm legt. Bij het evalueren van de taal van de student kunnen ook zij teruggrijpen naar de leidraad. Het voordeel daarvan is dat iedereen dezelfde norm en terminologie hanteert. Dit verduidelijkt de begeleiding en evaluatie voor alle partijen. Waar de leidraden oorspronkelijk ontwikkeld zijn voor docenten, blijken ze zo dus ook nuttig voor studenten en stagementoren.

Lessons learned

Na enkele jaren blijven de taaldocenten echter signalen opvangen van niet-taaldocenten dat het toch niet gemakkelijk is. Ze merken ook dat de norm voor het geven van een knelpunt, werkpunt, voldoende of kwaliteit nog niet helemaal dezelfde is voor elke docent. Vooral de leidraad voor mondeling taalgebruik bleek voor niet-taalcollega's niet evident te zijn. De taaldocenten probeerden daar in eerste instantie aan tegemoet te komen door op de ommezijde van de leidraad extra uitleg te noteren bij de – soms taalkundige – termen van elke rubriek. Dat zorgde al voor meer verduidelijking.

Omdat de workshop voor schriftelijke taalvaardigheid zeer goed werd ontvangen, plant de werkgroep in de nabije toekomst ook een workshop over de evaluatie van mondelinge taalvaardigheid. Daar zullen de taaldocenten via filmpjes van studenten in de praktijk elke docent individueel of in groepjes een score laten geven op de mondelinge taalvaardigheid van de studenten, met de leidraad mondelinge taalvaardigheid. Opnieuw worden daarvoor de scores gebruikt van op de stage: knelpunt, werkpunt, voldoende of kwaliteit. Daarbij zullen de taaldocenten de leidraad nog eens extra toelichten en twijfels of vragen van collega's bespreken. Door deze workshop hopen ze meer duidelijkheid en voldoende afstemming te bereiken. Zo zorgt de werkgroep ervoor dat de leidraad geen dode letter blijft.

Good practice 4: checklist examenvragen

Aanpak en proces

Naast de leidraad voor schriftelijk en mondeling taalgebruik werden door de werkgroep Taalbeleid andere tools ontwikkeld die het team niet alleen kunnen helpen bij het beoordelen van de taal van de studenten, maar ook bij hun eigen professionaliteit op het vlak van taal.

Zo merkte de werkgroep dat examenvragen niet altijd duidelijk werden opgesteld, wat eveneens door studenten werd gesignaleerd. Bij het nalezen van examenvragen en -antwoorden viel op dat studenten de vraag soms verkeerd, of zelfs niet begrepen. Ook studenten met goede leerresultaten bleken moeite te hebben met een bepaalde, eerder abstracte, vraagstelling, zoals de vage imperatief 'illustreer'.

Na het doornemen van literatuur en het volgen van nascholingen ontwierp de werkgroep daarom een checklist voor het opstellen van examenvragen. Daarin vinden docenten richtlijnen terug hoe ze goede examenvragen kunnen opstellen, wat ze beter vermijden en waarom. De werkgroep liet deze checklist valideren door de onderwijsondersteunende dienst van de campus. Dit document is voorgesteld en besproken tijdens een opleidingsvergadering en wordt ondertussen door alle docenten gebruikt. De werkgroep stuurt voor elke examenperiode naar alle docenten een herinneringsmailtje zodat ze niet vergeten de checklist te gebruiken.

Succesfactoren

Eerst en vooral bleek het klankbord van de niet-taalcollega's in de werkgroep erg nuttig. Zij gaven belangrijke feedback op richtlijnen die de taaldocenten als evident beschouwden en omgekeerd. Hun feedback zorgde voor een inhoudelijk betere, en duidelijker gelayoute checklist. Bovendien overtuigden zij ook andere docenten van het nut ervan.

Doordat de onderwijsondersteunende dienst van de campus haar fiat gaf voor de checklist, genoot die meer aanzien. Dat fiat gaf bovendien de werkgroep het nodige vertrouwen dat zo een checklist nodig en nuttig is.

Lessons learned

Een herinneringsmail sturen betekent nog niet dat docenten de checklist effectief gebruiken. Docenten geven namelijk aan dat ze nood hebben aan een workshop om het gebruik van de checklist toe te lichten, en onmiddellijk toe te passen op examenvragen. Het is namelijk niet evident om aan al die leidraden te denken vooraleer men aan een bepaalde taak begint.

Naast een workshop wil de werkgroep nog andere manieren vinden om de checklist door elke docent te laten gebruiken. Ze denkt daarbij aan een meer voelbare digitale reminder (bv. vooraleer een docent het examen uploadt), externe nascholing of voorbeelden van studenten.

Evaluatie

Of de mondelinge en schriftelijke taalvaardigheid van studenten door het taalbeleid en de uitgewerkte tools effectief verbeteren, is moeilijk te onderzoeken. De werkgroep houdt alleszins op regelmatige basis steekproeven. Een voorbeeld daarvan is de inventarisering van de scores (knelpunt, werkpunt, voldoende, kwaliteit) van de stagerapporten van de startende student in vergelijking met het eindresultaat van diezelfde afstuderende student, of in vergelijking met de resultaten van de taalgroeidossiers en de examens Taalvaardigheden.

De eerste resultaten zijn voorzichtig positief. Er zijn bijvoorbeeld minder afstuderende studenten met een onvoldoende score (knelpunt of werkpunt) voor mondeling en schriftelijk taalgebruik dan startende studenten. Bovendien merkte de werkgroep op dat dezelfde trend zich voordoet bij de afstuderende studenten van de laatste jaren ten opzichte van diegenen bij de start van het taalbeleid.

De vraag is echter of deze evolutie wel aan het taalbeleid ligt. Het taalbeleid binnen Vives is nog jong, het is dus een beetje voorbarig om hieruit al gegronde conclusies te trekken. Wel is het hele team er vast van overtuigd (door de enquête, door signalen van alle betrokkenen, en zelfs de directie) dat de tools een positief effect hebben op de onderwijspraktijk van student, mentor én docent.

Bijlage: Hand-out opleidingsvergadering kleuteronderwijs (VIVES)

Opdracht: Lees de tekstjes van studenten kleuteronderwijs. Beoordeel de schriftelijke taalvaardigheid met de checklist. Welke beoordeling geef je?

- Knelpunt
- Werkpunt
- Voldoende
- Kwaliteit

8	<p>Uitspraak G: Zoeken naar de G. Dit is moeilijk want in het begin leek mijn G op een Nederlandse G en dit is ook niet goed. Dus zocht ik verder dit deed ik tijdens de dag bv. Op de fiets, Toen begon het te gaan maar was hij nog te zacht. Dus was het blijven oefenen. Nu vind ik dat de G goed gaat. Al moet ik er wel op letten dat ik hem mooi gebruik.</p> <p>Uitspraak E: Heel veel oefenen in de spiegel. Maar dit is een van de moeilijkste dingen. Want eenmaal uit de spiegel doe ik het niet meer juist. Omdat ik mijn mond teveel open doe.</p> <p>D-t fouten: Dit vind ik heel moeilijk. Gelukkig verbetert word veel en laat ik het nakijken. Anders zouden er veel fouten instaan.</p>
6	<p>We hebben niet echt een boekenhoek: nu lichen er boekjes (speelgoedboekjes).</p> <p>Woordenschatlijst: Ik vind het moeilijk om 1 te maken. Welke woorden er in zitten. Vooral de uitleg want het moest met eigen woorden. Ik denk dat het niveau goed is. Er kunnen wel meer woorden in staan die ze niet kennen. Maar ik kan op gene komen.</p>
2	<p>Tijdens stage ga ik dan ook naar heel veel verschillende bibliotheken om zo veel mogelijk boeken te kunnen ontleen. Want ik vind het altijd leuk dat ik heel veel verschillende boeken in het thema heb. De kleuters vinden het ook steeds fijn dat er nieuw boekjes aanwezig zijn dat ze nog niet kennen. Later zal ik ook steeds mijn boekenhoek aanpassen aan het thema, want sommige kleuteronderwijzers doen dit niet en hebben een aantal boeken die altijd in de boekenhoek blijven staan. Maar doordat het altijd de zelfde boeken zijn kijken de kleuters er niet meer in.</p> <p>Tijdens stage periode 2 was er een heel mooie boekenhoek aanwezig. Die zal ik toch zeker onthouden voor later. Deze was namelijk op een mezzanine de boekenblanken waren aan de muur bevestigd. En op de grond lagen er kussens er was ook een klein huisje waar ze in konden. Er lagen hand- en vingerpoppes. Aan het plafond waren er allemaal kleine lichtjes bevestigd.</p>
7	<p>Ik vroeg aan de kleuters als ze wisten wat dit was. De kleuters gaven antwoorden zoals: "Dit zijn kindjes die uit hetzelfde moment uit de mama haar buik komen." Ik zei dat dit waar was. Als extra info gaf ik mee dat dit broertjes of zusjes zijn met het zelfde uiterlijk. Ik verwijsde naar mijn verhaal en vertelde dat Jubelientje ook graag tweeling eekhoortjes wilt. Ik heb dit niet op een visuele manier uitgelegd omdat in het verhaaltje wel duidelijk werd. Ik zag aan de kleuters dat ze het verstonen en er kwam een leuk gesprekje met hen over tweelingen. Ik vertelde de kleuters ook een klein geheimpje namelijk dat mijn broers ook een tweeling zijn.</p>

3	<p>De boekenhoek is een rommeltje. Er staat enkele een tafel met enkele stoelen en een kast. In deze kast lagen de boekjes kris kras door elkaar. Zelf boeken van sinterklaas lagen er nog. Het was dus niet echt volgens thema.</p> <p>De boekenhoek was niet aantrekkelijk voor de kleuters. Meestal werd het ook niet als boekenhoek gebruikt, maar nog als extra knutseltafel. De kleuters deden zelf de moeite niet voor tussen de boekjes te kijken. Het was ook absoluut niet gezellig ingericht. De boekenhoek stond in het verste hoekje van de klas. En er waren geen kussentjes of niets.</p>
5	<p>In de boekenhoek liggen er verschillende soorten boeken. Over het algemeen zijn dit wel prentenboeken, maar je vindt er ook voelboeken, informatieve boeken,... Met andere woorden, er is toch een grote variatie aan boeken aanwezig. Ik vind de boekenhoek niet zo gezellig, er zijn niet echt sfeer creërende elementen aanwezig. Persoonlijk vind ik dit wel jammer. Er zouden gerust wat dingen veranderd kunnen worden, die voor de juiste sfeer zorgen. De boekenhoek is ook niet echt een hoek, maar hij werd geïntegreerd in de spelletjeshoek. Dit heeft als gevolg dat de kinderen de hele tijd rondlopen met de boeken en er niet al te voorzichtig mee omspringen. Ze houden bijvoorbeeld de boeken vast aan één deel van de kaft of aan enkele blaadjes. Op die manier scheuren de boeken natuurlijk snel. Ik vind van mezelf dat ik voldoende tijd doorbreng in de boekenhoek. Wanneer het vrij lezen is, durf ik wel eens aan een aantal kleuters vragen als ik een boekje moet voorlezen. De kleuters vinden dit super leuk en willen dan natuurlijk niet één, maar een aantal verhaaltjes horen.</p>
1	<p>Ik heb de meeste woorden aangebracht tijdens mijn ochtendronde of tijdens klassikale momenten. Ik heb deze woorden meestal met voorwerpen of prenten uitgelegt. De kleuters raden eerst zelf wat er op de prent staat afgebeeld of wat de naam van het voorwerp is. Indien de kleuters dit niet weten zeg ik het traag en luid voor. Ik herhaal de nieuwe aangebrachte woorden zoveel als mogelijk. De kleuters kennen bijna alle woorden nog tijdens het herhalen. Het is een erg slimme klas. De kleuters willen veel bijleren en weten uit zichzelf ook al heel veel.</p>
4	<p>Tijdens mijn peuterstage had ik het best moeilijk met het opstellen van een woordenschatlijst. Het was immers de eerste keer dat ik stage liep bij de jongste kleuters. Ik kon niet zo goed inschatten welke woorden voor hun leeftijdsgroep waren. Zo merkte ik tijdens mijn stage dat het niveau van de kleuters erg verschillend was en dat het dus belangrijk was te differentiëren. Woorden als 'speculaas' en 'mijter' vonden sommige kleuters bv. heel moeilijk, andere dan weer niet. Nieuwe woorden die ik aanbracht, gaf ik visueel weer. De prenten of foto's hing ik nadien op in de zithoek. Als ik het had over een onderwerp waarbij deze woorden aan bod kwamen, kon ik steeds naar de illustraties verwijzen. Diezelfde prenten gebruikte ik ook tijdens de opwarming van mijn eerste bewegingsactiviteit.</p>

Oplossing

1.	voldoende
2.	knelpunt
3.	werkpunt
4.	kwaliteit
5.	voldoende
6.	knelpunt
7.	werkpunt
8.	knelpunt

